

Česká republika
STANOVISKO
Pléna Ústavního soudu

Plénium Ústavního soudu přijalo dne 28. 11. 2017 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ve složení z předsedy Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Josefa Fialy, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka, Jana Musila, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové (soudkyně zpravodajka) a Jiřího Zemánka na návrh III. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci jeho právního názoru pro řízení o ústavní stížnosti vedené pod sp. zn. III. ÚS 2670/15, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezech sp. zn. I. ÚS 2447/13 ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. II. ÚS 3588/14 ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3216/14 ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3143/15 ze dne 23. 2. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3973/13 ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. II. ÚS 849/16 ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. I. ÚS 425/17 ze dne 19. 4. 2017 a sp. zn. IV. ÚS 3168/16 ze dne 11. 7. 2017, toto stanovisko:

1. Neobsahuje-li dovolání vymezení předpokladů přípustnosti (§ 241a odst. 2 občanského soudního řádu), není odmítnutí takového dovolání pro vady porušením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Nevymezí-li dovolatel, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je ústavní stížnost proti předchozím rozhodnutím o procesních prostředcích k ochraně práva nepřipustná podle § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

3. Ustanovení § 237 občanského soudního řádu ve spojení s čl. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky vyžaduje, aby jako přípustné bylo posouzeno dovolání, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Důvody předložení stanoviska

1. Dne 2. 9. 2015 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost, která je vedena pod sp. zn. III. ÚS 2670/15 a již se stěžovatel domáhá zrušení dále specifikovaných rozhodnutí Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu. Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením č. j. 30 C 29/2012-39 ze dne 9. 11. 2012 rozhodl tak, že se stěžovateli nepřiznává osvobození od soudních poplatků. Městský soud v Praze jako soud odvolací usnesením č. j. 72 Co 145/2013-47 ze dne 29. 5. 2013 prvostupňové rozhodnutí potvrdil. Stěžovatelovo dovolání Nejvyšší soud usnesením č. j. 30 Cdo 1221/2015-81 ze dne 17. 6. 2015 odmítl s odůvodněním, že stěžovatel v dovolání nevymezil, který

z předpokladů přípustnosti dovolání uvedených v § 237 občanského soudního řádu považuje za splněný.

2. Třetí senát Ústavního soudu zastává právní názor, že za popsané situace je ústavní stížnost v části, v níž míří proti rozhodnutí Městského soudu v Praze, nepřipustná, neboť stěžovatel řádně nevyčerpal dovolání. Třetí senát je zároveň toho názoru, že postupem Nejvyššího soudu nedošlo k porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv.

3. Uvedené závěry jsou však v rozporu s částí judikatury Ústavního soudu. Jelikož opačný právní názor byl již vyjádřen i formou nálezu, nezbylo třetímu senátu než postupovat podle § 23 zákona o Ústavním soudu.

II.

Dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu u dovolání podaných v občanském soudním řízení po 1. 1. 2013.

4. Z hlediska splnění procesních podmínek pro postup podle § 23 zákona o Ústavním soudu jsou určující zejména nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2447/13 ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. II. ÚS 3588/14 ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3216/14 ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3973/13 ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. II. ÚS 849/16 ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. I. ÚS 425/17 ze dne 19. 4. 2017 a sp. zn. IV. ÚS 3168/16 ze dne 11. 7. 2017. V prvně uvedeném nálezu Ústavní soud Nejvyššímu soudu vytkl, že odmítl jako vadné dovolání, v němž stěžovatel nevymezil, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Tohoto pochybení se stěžovatel dopustil v důsledku toho, že vycházel z již neúčinného znění občanského soudního řádu, které tento požadavek nezakotvovalo. Ústavní soud k tomu mimo jiné uvedl:

„Ústavní soud je však toho názoru, že vzhledem k okolnostem případu, které v posuzované věci spočívaly ve zcela jasném a srozumitelném verbálním vylíčení dovolacího důvodu, dovolací soud neměl dovolání stěžovatele odmítnout. Nelze přehlédnout, že dovolací důvod „nesprávné právní posouzení věci“ byl dovolatelem označen shodně jako nynější dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř., tedy podle aktuální právní úpravy. Byť jde nyní o jediný a svou podstatou souhrnný dovolací důvod, dovolatel ve svém podání žádal zcela zřetelně o posouzení právního stavu, jenž byl založen na konkrétních okolnostech ve věci nájemní smlouvy, a dovolací soud na tomto základě mohl přistoupit k uplatnění vlastní diskrece v tom směru, zda je dovolání přípustné z hlediska judikatorních aspektů vypočtených v novém textu ustanovení § 237 o. s. ř. Pokud tak dovolací soud neučinil, postupoval v této věci příliš formalisticky a odepřel tak dovolateli (nyní stěžovateli) jeden z kroků procesního postupu posouzení podmínek projednání dovolání, což neměl učinit.“

5. Ústavní soud ve stejném nálezu dále podrobil meritornímu přezkumu i rozhodnutí odvolacího soudu, ačkoli toto rozhodnutí doposud nebylo podrobeno řádnému přezkumu dovolacím soudem. Ústavní soud k tomu konstatoval, že Nejvyšší soud svým rozhodnutím pochybil, z čehož dle bodu 20 nálezu vyplývá, že stěžovatel vyčerpal všechny prostředky k ochraně svého práva podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a ústavní stížnost je proto přípustná i ve vztahu k odvolacímu rozhodnutí.

6. Uvedený náleží Ústavního soudu je založen na dvou základních východiscích. Zaprvé, účastník řízení není povinen v dovolání konkretizovat, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, uvede-li řádně dovolací důvod. Zadruhé, odmítnutí dovolání pro vady nebrání tomu, aby Ústavní soud meritorně přezkoumal rozhodnutí, která rozhodnutí Nejvyššího soudu procesně předcházejí.

7. V náleží sp. zn. IV. ÚS 3973/13 ze dne 25. 2. 2016 Ústavní soud Nejvyššímu soudu, který dovolání odmítl pro vady spočívající v nevymezení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, vytkl, že v rozporu s čl. 4 Ústavy České republiky neposkytl ohroženému ústavně zaručenému právu stěžovatele dostatečnou ochranu, přestože jej stěžovatel na skutečnosti, v nichž porušení dotčeného práva spočívalo, upozornil. Přípustností ústavní stížnosti v části, v níž mířila proti rozhodnutí odvolacího soudu, se Ústavní soud výslovně nezabýval. Svůj právní názor o přípustnosti ústavní stížnosti ve vztahu k tomuto rozhodnutí nicméně závazně vyjádřil tím, že meritorně rozhodl a předmětné rozhodnutí zrušil (srov. stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 9/99 ze dne 9. 11. 1999).

8. Náleží sp. zn. IV. ÚS 3973/13 je postaven na tom, že dovolatel není povinen v dovolání konkretizovat, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, pokud argumentuje porušením svých ústavně zaručených práv. Stejně jako náleží sp. zn. I. ÚS 2447/13 pak vychází z předpokladu, že odmítnutí dovolání pro vady nebrání tomu, aby Ústavní soud meritorně přezkoumal rozhodnutí, která rozhodnutí Nejvyššího soudu procesně předcházejí. Na podobných východiscích jsou pak postaveny také náleží sp. zn. IV. ÚS 3216/14 ze dne 17. 12. 2015 a sp. zn. II. ÚS 3588/14 ze dne 16. 6. 2015.

9. Pokud jde o náleží sp. zn. IV. ÚS 3143/15 ze dne 23. 2. 2016, v něm se Ústavní soud k postupu Nejvyššího soudu, kterým ústavní stížností napadeným rozhodnutím odmítl dovolání pro vady spočívající v nevymezení, v čem je spatřováno splnění předpokladů jeho přípustnosti, nijak nevyjádřil. Přistoupil nicméně k jeho zrušení, přičemž zároveň přezkoumal a zrušil také rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu. I v tomto náleží je tudíž implicitně obsažen právní názor, že dovolatelé nemusejí uvést, v čem spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Stejně tak z tohoto náleží vyplývá právní názor, že pokud Nejvyšší soud odmítne dovolání pro vady, není ústavní stížnost v části mířící proti rozhodnutí, která rozhodnutí Nejvyššího soudu procesně předcházejí, nepřípustná.

10. V náleží sp. zn. II. ÚS 849/16 ze dne 11. 10. 2016 Ústavní soud zaujal názor, že pokud dovolatel namítne protiústavnost právních závěrů či postupu odvolacího soudu, je tím naplněn i dovolací důvod spočívající v tvrzeném nesprávném posouzení věci a je pak úkolem dovolacího soudu se touto argumentací zabývat a vypořádat se s ní. Jak také Ústavní soud konstatoval, rozhodnutí o přípustnosti dovolání nemůže činit jediný samosoudce, nýbrž musí zůstat vyhrazena senátnímu rozhodování. Na tento náleží pak navázal Ústavní soud i v náleží sp. zn. I. ÚS 425/17 ze dne 19. 4. 2017. Konečně, v náleží sp. zn. IV. ÚS 3168/16 ze dne 11. 7. 2017 Ústavní soud za situace, kdy Nejvyšší soud odmítl dovolání jako vadné, přezkoumal i napadené rozhodnutí odvolacího soudu, v němž shledal porušení stěžovatelových práv garantovaných čl. 2 odst. 3 Listiny. K rozhodnutí Nejvyššího soudu pak konstatoval, že neshledal žádné porušení některého z ústavně zaručených základních práv a svobod, tedy ani porušení práva na soudní ochranu zákonem (zde občanským soudním řádem) stanoveným

způsobem. Z důvodu právní jistoty bylo však údajně nezbytné spolu s usnesením odvolacího soudu zrušit i toto rozhodnutí.

11. Otázku, zda je povinností účastníků řízení v dovolání uvést, v čem spatřují splnění předpokladů jeho přípustnosti, Ústavní soud řešil v mnoha dalších rozhodnutích. Stejně tak se Ústavní soud opakovaně zabýval otázkou, zda je v obdobných případech ústavní stížnost proti rozhodnutím soudů nižších stupňů přípustná.

II./A

Judikatura Ústavního soudu ve vztahu k ústavní konformitě požadavku, aby dovolatel uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání

12. Navzdory nálezům sp. zn. I. ÚS 2447/13, sp. zn. IV. ÚS 3216/14, sp. zn. IV. ÚS 3143/15 a sp. zn. IV. ÚS 3973/13 naprostá většina rozhodnutí Ústavního soudu akceptuje náhled Nejvyššího soudu, přičemž z celé řady usnesení Ústavního soudu vyplývá, že dovolatelé jsou povinni předpoklady přípustnosti dovolání vymezit (např. usnesení sp. zn. I. ÚS 3762/16 ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. III. ÚS 588/17 ze dne 14. 3. 2017, sp. zn. I. ÚS 323/17 ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. III. ÚS 583/17 ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1794/16 ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. III. ÚS 2780/16 ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 105/17 ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 2671/16 ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 2109/16 ze dne 22. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2728/16 ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 1291/16 ze dne 20. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1734/15 ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1725/15 ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 494/16 ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. IV. ÚS 230/16 ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. III. ÚS 3794/15 ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. III. ÚS 144/15 ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3445/13 ze dne 13. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 789/14 ze dne 6. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 695/14 ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. IV. ÚS 3982/13 ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3524/13 ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. II. ÚS 3625/13 ze dne 14. 1. 2014, sp. zn. III. ÚS 3189/13 ze dne 7. 11. 2013) a musí tak učinit řádně; nestačí tedy pouhá citace zákona (např. usnesení sp. zn. III. ÚS 1675/14 ze dne 26. 6. 2014) či vymezení předpokladů odvíjející se od zjevně chybné interpretace § 237 občanského soudního řádu (např. usnesení sp. zn. III. ÚS 651/14 ze dne 10. 7. 2014). V usnesení sp. zn. II. ÚS 2716/13 ze dne 12. 2. 2015 k tomu Ústavní soud uvedl:

„K otázce formálních náležitostí dovolání lze v obecné rovině uvést následující. Náležitosti dovolání jsou stanoveny v § 241a odst. 2 občanského soudního řádu, v němž je mimo jiné výslovně řečeno, že dovolatel musí uvést, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a), a dále vymezit důvod dovolání, přičemž tento se dle § 241a odst. 3 občanského soudního řádu vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto posouzení. V ustanovení § 241b odst. 3 občanského soudního řádu je dále stanoveno, že podání neobsahující vymezení toho, v čem dovolatel spatřuje přípustnost dovolání nebo neobsahuje vymezení důvodu dovolání, může být doplněno jen po dobu trvání lhůty k dovolání. Podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu pak Nejvyšší soud dovolání, které trpí vadami, jež nebyly ve stanovené lhůtě odstraněny a pro něž nelze v dovolacím řízení pokračovat, odmítne. Náležitosti dovolání a následky plynoucí z jejich nedodržení jsou tedy v občanském soudním řádu stanoveny zcela jasně. Účastníkovi řízení podávajícímu dovolání proto nemohou při zachování minimální míry obezřetnosti vzniknout pochybnosti o tom, co má v dovolání uvést. Odmítnutí dovolání, které tyto požadavky nesplní, není formalismem, nýbrž logickým důsledkem nesplnění zákonem stanovených požadavků.“

13. Podobně v nálezu sp. zn. II. ÚS 1966/16 ze dne 15. 3. 2017 Ústavní soud dovodil:

„Z ústavního pořádku sice nevyplývá nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku (zřejmě by obstála i právní úprava, která by takovéto prostředky nepřipouštěla vůbec), pakliže je však právní řád připouští, nemůže se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce [náleze ze dne 11. února 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Výjimkou není ani rozhodování dovolacího soudu o tom, zda dovolání splňuje obsahové náležitosti podle § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, tedy zda není dán důvod pro jeho odmítnutí podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu pro vady, které nebyly odstraněny ve lhůtě podle § 241b odst. 3 občanského soudního řádu, tedy zákonné lhůtě k podání dovolání nebo lhůtě stanovené k odstranění nedostatku podmínky právního zastoupení, a pro které nelze v dovolacím řízení pokračovat.

Jednou z povinných náležitostí dovolání podle § 241a odst. 2 občanského soudního řádu je, že v něm musí být uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Účel tohoto požadavku spočívá v tom, aby se advokát dovolatele ještě před podáním dovolání seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu, a aby po seznámení se s ní zvážil, zda takovéto dovolání má šanci na úspěch, a tento názor sdělil dovolateli. Legislativce tímto způsobem reagoval na vysoký počet problematicky formulovaných dovolání. K jeho snížení by mělo přispět právě to, že se advokáti při zpracování dovolání budou muset odpovídajícím způsobem zabývat otázkou jejich přípustnosti (například usnesení ze dne 26. června 2014 sp. zn. III. ÚS 1675/14).“

14. Na uvedený náleze navázal Ústavní soud náleze sp. zn. I. ÚS 2135/16 ze dne 3. 5. 2017, v němž uzavřel, že v každém dovolání „musí být uvedeno, v čem dovolatel spatřuje naplnění podmínek přípustnosti tohoto mimořádného opravného prostředku. Pakliže není dovolání přípustné ze zákona v případech vyjmenovaných v § 238a občanského soudního řádu, bude toto vymezení ve smyslu § 237 občanského soudního řádu zjednodušeně řečeno spočívat ve formulování právní otázky významné pro napadené rozhodnutí odvolacího soudu a uvedení, jakým způsobem předmětnou právní otázku řeší judikatura Nejvyššího soudu“.

15. Ústavní soud však nepřipouští, aby Nejvyšší soud postupoval při posuzování bezvadnosti dovolání příliš formálně, a proto např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1256/14 ze dne 18. 12. 2014 Nejvyššímu soudu vytkl, že považoval za vadné dovolání, v němž dovolatel nepoužil čísla jednací relevantních rozhodnutí. V nálezu sp. zn. I. ÚS 354/15 ze dne 19. 11. 2015 pak Ústavní soud měl za to, že z dovolání čteného v návaznosti na argumentaci odvolacího soudu je patrné, v čem dovolatel splnění předpokladů přípustnosti shledává, byť to přímo v dovolání neuvedl. V nálezech sp. zn. II. ÚS 313/14 ze dne 15. 4. 2014 a sp. zn. I. ÚS 878/15 ze dne 16. 9. 2015 zase Ústavní soud vyjádřil požadavek na řádné odůvodnění usnesení, kterými Nejvyšší soud odmítá dovolání pro vady. Porušení základních práv stěžovatelů pak Ústavní soud konstatoval také tehdy, pokud Nejvyšší soud dovolání odmítl pro vady, kterými netrpělo (nálezy sp. zn. II. ÚS 3876/13 ze dne 3. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 962/14 ze dne 19. 8. 2014 nebo sp. zn. II. ÚS 312/15 ze dne 9. 2. 2016). Ústavní soud porušení základních práv shledal i tehdy, pokud Nejvyšší soud odmítl dovolání pro vady jako nepřipustné (sic) a zároveň se *obiter dictum* vyjádřil k meritu věci, k čemuž Ústavní soud uvedl, že tento postup

(tedy vyjádření se k meritu věci za situace, kdy údajně nebylo možné v dovolacím řízení pro vady pokračovat) je vnitřně rozporný (nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2766/14 ze dne 1. 12. 2015).

II./B

Judikatura Ústavního soudu k otázce přípustnosti ústavních stížností za situace, kdy bylo dovolání odmítnuto z důvodu nevymezení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání

16. V případech, kdy Nejvyšší soud odmítl dovolání z důvodu, že v něm dovolatel nevymezil, v čem spatřuje předpoklady přípustnosti dovolání, musel Ústavní soud opakovaně, ať už výslovně či implicitně, řešit otázku přípustnosti ústavních stížností mířících proti rozhodnutím nižších soudů. Tuto otázku přitom Ústavní soud řešil rozdílně v nálezech i v usneseních, a to bez ohledu na to, zda postup Nejvyššího soudu považoval za správný, či nikoli.

17. Podobně jako v citovaných nálezech sp. zn. I. ÚS 2447/13, sp. zn. II. ÚS 3588/14, sp. zn. IV. ÚS 3216/14, sp. zn. IV. ÚS 3143/15 a sp. zn. IV. ÚS 3973/13 postupoval Ústavní soud i v nálezech sp. zn. II. ÚS 312/15 ze dne 9. 2. 2016 a sp. zn. II. ÚS 2766/14 ze dne 1. 12. 2015. V nich Ústavní soud shledal porušení ústavně zaručených práv Nejvyšším soudem, který odmítl dovolání pro vady, přičemž ústavněprávnímu přezkumu Ústavní soud podrobil i rozhodnutí odvolacího soudu. Naopak v nálezech sp. zn. I. ÚS 425/17 ze dne 19. 4. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16 ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. I. ÚS 3507/16 ze dne 21. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 849/16 ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 3876/13 ze dne 3. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 962/14 ze dne 19. 8. 2014 či sp. zn. I. ÚS 354/15 ze dne 19. 11. 2015 Ústavní soud, ačkoli také považoval postup Nejvyššího soudu za protiústavní, ústavní stížnosti s odkazem na zásadu subsidiarity v části mířící proti rozhodnutím nižších soudů odmítl pro nepřípustnost.

18. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3507/16 Ústavní soud k přezkumu rozhodnutí soudů nižších stupňů uvedl, že „v návaznosti na zrušení usnesení Nejvyššího soudu a s ohledem na doktrínu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů mu již dále nepřisluší přezkoumávat napadené rozhodnutí vrchního soudu. Tento přezkum bude nyní v kompetenci Nejvyššího soudu, který bude muset - vázán nálezem Ústavního soudu – o dovolání znovu rozhodnout. Ústavní stížnost týkající se merita věci by tak v tomto případě byla prostředkem předčasným“. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1966/16 pak Ústavní soud dodal, že odlišení důvodů odmítnutí dovolání, tedy zda pro nepřípustnost nebo včas neodstraněné vady, není samoúčelné, jelikož má pro dovolatele význam z toho hlediska, že podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti i efektivní vyčerpání mimořádného opravného prostředku, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřípustný z důvodu závisejícího na jeho uvážení. Ústavní soud následně uzavřel, že „[j]e zřejmé, že k efektivnímu vyčerpání dovolání nedojde, bude-li podáno vadně, tedy aniž by obsahovalo zákonem stanovené náležitosti, jež jsou uvedeny v § 241a odst. 2 a 3 občanského soudního řádu, nebo když bude nepřípustné z některého z důvodů uvedeného v § 238 občanského soudního řádu. Podmínka efektivního vyčerpání dovolání naopak bude splněna, jestliže bude důvod jeho odmítnutí spočívat v tom, že nejsou dány předpoklady přípustnosti dovolání podle § 237 občanského soudního řádu“.

19. Jde-li o usnesení, část z nich se zabývá pouze ústavností odmítavého usnesení Nejvyššího soudu s tím, že pokud stěžovatel účinným způsobem nevyčerpal dovolání, je přezkum rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu s ohledem na zásadu subsidiarity nepřipustný (např. usnesení sp. zn. III. ÚS 3189/13 ze dne 7. 11. 2013, sp. zn. III. ÚS 836/14 ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 891/15 ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. II. ÚS 152/16 ze dne 7. 3. 2016 či sp. zn. III. ÚS 200/16 ze dne 8. 3. 2016, I. ÚS 2109/16 ze dne 22. 9. 2016, sp. zn. III. ÚS 588/17 ze dne 14. 3. 2017, I. ÚS 323/17 ze dne 7. 3. 2017, I. ÚS 3937/16 ze dne 14. 2. 2017, I. ÚS 208/17 ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 1794/16 ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. III. ÚS 583/17 ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. III. ÚS 1660/15 ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 2780/16 ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 105/17 ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. II. ÚS 494/16 ze dne 19. 4. 2016, IV. ÚS 2728/16 ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 1291/16 ze dne 20. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1734/15 ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1725/15 ze dne 7. 6. 2016).

20. Obdobně, v usnesení II. ÚS 2380/16 ze dne 14. 10. 2016 Ústavní soud konstatoval: *„I kdyby však stěžovatelka usnesení Nejvyššího soudu ústavní stížností napadla, závěr o nepřipustnosti jejího návrhu by s ohledem na skutkové okolnosti této věci přesto zůstal nezměněn. Z (nenapadeného) usnesení Nejvyššího soudu totiž plyne, že stěžovatelka sice tento procesní prostředek k ochraně svých práv formálně uplatnila, avšak neučinila tak procesně relevantním (řádným) způsobem, neboť se nijak nevyjádřila k otázce přípustnosti dovolání (což je ovšem obligatorní náležitostí takového návrhu). Ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je přitom již s ohledem na účel tohoto ustanovení (tj. procesní realizace principu subsidiarity), třeba vykládat tak, že procesní prostředky nápravy v něm zmíněné musejí být vyčerpány řádně...“*

21. Oproti tomu v některých rozhodnutích Ústavní soud tento postup nenásledoval a přistoupil i k přezkumu rozhodnutí soudů nižších stupňů (např. usnesení sp. zn. I. ÚS 3524/13 ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. III. ÚS 1185/15 ze dne 7. 5. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2750/15 ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 3714/15 ze dne 1. 3. 2016). To pak Ústavní soud např. v usnesení sp. zn. III. ÚS 651/14 ze dne 10. 7. 2014 vedlo ke konstatování, že *„v případě rozporné vlastní judikatury proto Ústavní soud postupoval ve prospěch stěžovatele, tedy jeho právní jistoty, který by se mohl dovolávat té části rozhodovací praxe Ústavního soudu, která je pro něho příznivější“*. K argumentu právní jistoty se Ústavní soud vyjádřil i v již uvedeném usnesení sp. zn. III. ÚS 200/16 ze dne 8. 3. 2016, v němž konstatoval, že vzhledem k ustálené judikatuře Nejvyššího soudu již není *„k potlačení zásady subsidiarity ústavní stížnosti“* důvod, a předmětnou ústavní stížnost ve vztahu k rozhodnutí odvolacího soudu odmítl jako nepřipustnou. Konečně možno dodat, že Ústavní soud kvazimeritorně přezkoumal rozhodnutí odvolacího soudu i na základě ústavní stížnosti, kterou nebylo rozhodnutí Nejvyššího soudu, jenž dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu pro vady odmítl, vůbec napadeno (usnesení sp. zn. II. ÚS 2340/15 ze dne 31. 8. 2015; proti rozhodnutí Nejvyššího soudu byla podána samostatná ústavní stížnost spojená s návrhem na zrušení § 241a odst. 2 občanského soudního řádu ve slovech *„vymezení důvodu dovolání“*, kterou Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou usnesením sp. zn. II. ÚS 2341/15 ze dne 11. 4. 2017).

22. Lze dodat, že otázkou přípustnosti ústavní stížnosti ve vztahu k rozhodnutím nalézacího a odvolacího soudu se Ústavní soud zabýval i v dalších rozhodnutích, v nichž shledal porušení ústavně zaručených práv stěžovatele v procesním postupu Nejvyššího soudu. Za nepřipustnou v části mířící proti rozhodnutím nalézacích či odvolacích soudů tak Ústavní soud považoval ústavní stížnost např. v nálezech sp. zn.

I. ÚS 3093/13 ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. III. ÚS 1538/14 ze dne 17. 5. 2016, sp. zn. II. ÚS 3316/15 ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 2936/15 ze dne 17. 8. 2016 nebo sp. zn. II. ÚS 849/16 ze dne 11. 10. 2016. V posledně citovaném rozhodnutí k tomu Ústavní soud poznamenal: „*Veden zmíněnou doktrínou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů Ústavní soud za této procesní situace již dále nepřezkoumával napadená rozhodnutí obvodního a městského soudu a ústavní stížnost v tomto rozsahu odmítl pro nepřipustnost. Případný ústavněprávní přezkum by totiž byl za situace, kdy se Nejvyšší soud napadenými rozhodnutími soudů nižších instancí dosud řádně nezabýval, předčasný.*“

23. K odmítnutí ústavní stížnosti pro nepřipustnost – v části, v níž byla napadena rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu – Ústavní soud přistupoval v obdobných případech i za účinnosti občanského soudního řádu a zákona o Ústavním soudu ve znění do 31. 12. 2012. Např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 3005/07 ze dne 4. 3. 2009 Ústavní soud uvedl:

„Ústavní soud odmítl návrh stěžovatele směřující proti napadeným rozhodnutím Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 9 podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu, neboť nyní bude na dovolacím soudu, aby se znovu zabýval přípustností dovolání a případně se vyjádřil k postupu odvolacího soudu (srov. obdobný postup např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 182/05). Stěžovateli se nyní otevírá prostor pro ochranu jeho ústavně zaručených práv a svobod v rámci soustavy obecných soudů.“

III.

Vlastní odůvodnění stanoviska

24. Dva výroky, které plénum Ústavního soudu tímto stanoviskem přijalo, jsou na sobě zásadně nezávislé a oba řeší jinou právní otázku. V případě prvního výroku Ústavní soud posuzoval, zda není postup Nejvyššího soudu, který odmítl dovolání pro absenci vymezení předpokladů přípustnosti dovolání, v rozporu s právem na přístup k soudu garantovaným čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále také jen „Listina“). V případě druhého výroku Ústavní soud zaujal stanovisko k výkladu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a s ním související zásady subsidiarity ústavní stížnosti.

III./A

Právo na přístup k soudu

25. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod se může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Uvedené ustanovení zakotvuje právo na soudní ochranu, jehož nedílnou součástí je i právo na přístup k soudu při splnění podmínek stanovených zákonem (čl. 36 odst. 4 Listiny). Stejně právo je garantováno i čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

26. Povinnost státu plynoucí z práva na přístup k soudu je v netrestních věcech, o kterých výhradně bude dále pojednáváno, zásadně naplněna tehdy, pokud stát zajistí

přístup k rozhodnutí o právech a povinnostech účastníků na jednom stupni soudní soustavy. Jinými slovy, z ústavního pořádku České republiky neplyne právo na podání řádných či dokonce mimořádných opravných prostředků. Jak už ovšem Ústavní soud v minulosti uvedl (viz např. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004), je-li možnost podat řádný či mimořádný opravný prostředek garantována zákonem, spadá i rozhodování o těchto prostředcích pod požadavky kladené čl. 36 odst. 1 Listiny, přičemž tyto požadavky musí být dodrženy i při posuzování samotných podmínek připuštění daného prostředku.

27. V obecné rovině platí, že právo na přístup k soudu není absolutní, nýbrž že může podléhat určitým omezením. Ta koneckonců vyplývají i přímo ze znění čl. 36 odst. 1 Listiny, který garantuje právo domáhat se svého práva u soudu *stanoveným způsobem*, kdy podmínky a podrobnosti stanoví zákon (čl. 36 odst. 4 Listiny). Tento způsob je obvykle stanoven v procesních předpisech a je v zásadě na zákonodárci, jaká konkrétní pravidla (lhůty, obsahové a formální náležitosti podání, soudní poplatky a další) pro přístup k soudům stanoví. Z hlediska ochrany základních práv a svobod je ovšem nezbytné, aby jednotlivé podmínky, za nichž je možné se soudní ochrany domáhat, sledovaly legitimní cíl a byly vůči tomuto cíli přiměřené.

28. Právě uvedené pak platí také pro požadavky, jimiž zákonodárce podmiňuje přístup k řádným a mimořádným opravným prostředkům. Z povahy těchto prostředků, jakož i ze skutečnosti, že tyto prostředky nejsou garantovány ústavním pořádkem, pak samozřejmě vyplývá, že zákonodárce má v tomto směru daleko širší možnost uvážení. Zejména u mimořádných procesních prostředků totiž platí, že zákonodárce jejich zakotvením v právním řádu sleduje určitý specifický cíl, který nespočívá v pouhém poskytnutí dalšího soudního přezkumu konkrétního sporu. Tak je tomu i u dovolání.

29. Mimořádný opravný prostředek dovolání mívají (za splnění dalších podmínek) účastníci řízení k dispozici poté, co jejich věc byla již minimálně dvakrát posouzena soudy nižších stupňů, a nyní žádají, aby se jí zabýval přímo Nejvyšší soud, tedy jeden z vrcholných orgánů soudní moci v České republice (čl. 92 Ústavy České republiky). Již jen z právě uvedeného je zřejmé, že přístup k dovolacímu řízení může zákonodárce podmínit řadou požadavků, a to včetně požadavků kladených na formu a obsah podání, které účastník řízení Nejvyššímu soudu předkládá.

30. Tyto požadavky mohou směřovat mimo jiné i k omezení počtu podaných dovolání [srov. např. § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu stanovící tzv. majetkový census] a ke zvýšení kvality těch dovolání, které se účastník odvolacího řízení rozhodne podat v případě, že mu to zákon umožňuje. V obecné rovině totiž není cílem právní úpravy v občanském soudním řádu, aby Nejvyšší soud projednal co největší množství sporů (lze ostatně vyjádřit pochybnost, zda zvyšováním počtu soudních instancí dochází ke zkvalitnění rozhodovací činnosti a ke spravedlivějšímu rozhodování jednotlivých případů), nýbrž to, aby se mohl řádně a s náležitou pečlivostí věnovat těm otázkám, které jsou z pohledu zákonodárce (a ústavodárce) významné. Efektivně fungující Nejvyšší soud pak sjednocováním judikatury přispívá k vyšší kvalitě rozhodování nižších soudů.

31. Zákonodárce v ustanovení § 241a odst. 2 občanského soudního řádu stanovil mimo jiné požadavek, že v dovolání musí být uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, a to s odkazem na § 237 až 238a občanského

soudního řádu. Ustanovení § 237 občanského soudního řádu vyjmenovává situace, za nichž je dovolání přípustné, a to v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu. Podle uvedeného ustanovení je dovolání přípustné, pokud napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené praxe Nejvyššího soudu nebo která v rozhodování Nejvyššího soudu nebyla dosud řešena, případně je Nejvyšším soudem řešena rozdílně (nejednotně). Dovolání je přípustné také tehdy, pokud je rozhodnutí odvolacího soudu v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, ovšem tato judikatura by se měla změnit.

32. Jedním z účelů a důsledků takovéto zákonné úpravy by mělo být, aby se advokát dovolatele ještě před podáním dovolání seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu. To může vést jednak k tomu, že advokát sám po seznámení se s judikaturou dospěje k závěru, že podání dovolání nemá žádný význam, a tento názor posléze sdělí svému klientovi. V jistém smyslu tak může toto ustanovení motivovat k určité filtraci nápadu vůbec samotnými dovolateli, a tedy i k nižší zahlcenosti Nejvyššího soudu případy, které by stejně neměly před Nejvyšším soudem šanci na úspěch.

33. Předmětná ustanovení občanského soudního řádu však plní svůj účel i v případě, kdy má advokát (potažmo jeho klient) za to, že je namíště dovolání podat. Totiž právě povinnost advokáta seznámit se s judikaturou zajišťuje vyšší kvalitu podaného dovolání, což jednak poskytuje vyšší standard právní pomoci klientovi (dovolateli), ale také umožňuje zrychlit, zkvalitnit a zefektivnit rozhodovací činnost Nejvyššího soudu. Pokud dovolatel Nejvyššímu soudu předloží svůj názor na vztah napadeného rozhodnutí odvolacího soudu k judikatuře soudu dovolacího, bude Nejvyšší soud nepochybně v lepším postavení zajistit plnění jednoho ze svých hlavních úkolů, tedy sjednocování judikatury (§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích).

34. Je tudíž zřejmé, že § 241a odst. 2 občanského soudního řádu sleduje legitimní účel. Zůstává k posouzení, zda je toto ustanovení ke stanovenému cíli přiměřené.

35. Plénium Ústavního soudu na tomto místě zdůrazňuje, že v souladu s § 241 občanského soudního řádu musí být dovolatel zásadně zastoupen advokátem. I tento požadavek slouží mimo jiné k zajištění vyššího standardu právní pomoci dovolatelům. Na advokáty, kteří jsou v oboru profesionály, přitom lze logicky klást vyšší nároky stran jejich podání adresovaných soudům než na účastníky řízení, kteří obvykle advokáty nejsou a nemají ani právnické vzdělání. Ustanovení § 241a odst. 2 občanského soudního řádu pak po advokátech zjednodušeně vyžaduje, aby se před podáním dovolání seznámili dostatečně s judikaturou Nejvyššího soudu a v dovolání následně uvedli, jaký je podle jejich názoru vztah této judikatury k napadenému rozhodnutí odvolacího soudu. Plénium Ústavního soudu neshledává v tomto požadavku jakoukoli nepřiměřenost, neboť seznámení se s relevantní judikaturou by mělo být prakticky standardem i bez existence § 241a odst. 2 občanského soudního řádu. Je potřeba znovu zdůraznit, že dovoláním se účastník řízení dostává před jeden z vrcholných orgánů soudní moci a mělo by být samozřejmostí, že jeho advokát bude při řízení před Nejvyšším soudem seznámen s judikaturou vztahující se k věci, která je předmětem řízení. Pokud tato znalost judikatury zároveň může přispět k zefektivnění rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu, stěžní může zákonné zakotvení povinnosti vyjádřit se v dovolání k prejudikatuře představovat nepřiměřené omezení práva na přístup k Nejvyššímu soudu.

36. Nelze navíc přehlédnout, že § 237 občanského soudního řádu vypočítává veškeré možné vztahy dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu k rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu. V případě vznášení právních otázek se tak nemůže stát, že by se dovolatel ocitl v situaci, kdy by nemohl požadavek plynoucí z § 241a odst. 2 občanského soudního řádu splnit. Stejně tak je podstatné, že vadou je pouze to, pokud dovolatel vůbec svůj názor neuvede, nikoli však to, pokud má Nejvyšší soud na splnění předpokladů přípustnosti jiný názor. Pokud se tedy např. dovolatel domnívá, že se odvolací soud odchýlil od konkrétního rozhodnutí Nejvyššího soudu, a Nejvyšší soud naopak uvede, že dovolatelem citované rozhodnutí ve skutečnosti na daný případ nedopadá, nejde o vadu dovolání. Dovolatel tak ani není „sankcionován“ odmítnutím pro vady pouze za odlišný právní názor, nýbrž skutečně za nesplnění v zákoně zcela jasně a srozumitelně formulované povinnosti.

37. V tomto ohledu by nebyla případná ani námitka, že Nejvyšší soud svoji judikaturu zná, a není proto důvod po dovolatelích žádat, aby na ni Nejvyšší soud upozorňovali. *Ad absurdum* by tento argument vedl k tomu, že by se např. v odvolání nemohlo po účastnících řízení požadovat uvedení odvolacího důvodu, neboť odvolací soud zná právo, a musí tak sám vědět, zda je rozhodnutí nalézacího soudu nesprávné a z jakého důvodu.

38. Plénium Ústavního soudu je tedy toho názoru, že § 241a odst. 2 občanského soudního řádu stanovuje srozumitelný, legitimní a přiměřený požadavek na obsah podaného dovolání. Není tedy v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, pokud v případě, že dovolatelé tento požadavek nesplní, Nejvyšší soud z tohoto důvodu podané dovolání odmítne. Tento závěr platil od počátku přijetí účinné právní úpravy a platí tím spíše nyní, kdy Nejvyšší soud v nespočtu rozhodnutí na povinnosti dovolatelů upozorňoval.

39. Je potřeba dále zdůraznit, že požadavek uvést, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je odlišný od požadavku na uvedení odvolacího důvodu (§ 241a odst. 1 a 3 občanského soudního řádu). Vymezení důvodu dovolání je obvykle splněno samotnou právní argumentací (§ 241a odst. 3 občanského soudního řádu) a konstatováním, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jestliže zákonodárce krom této argumentace požaduje také vyjádření se k relevantní judikatuře Nejvyššího soudu, pak nelze z pouhého vylíčení odvolacího důvodu usuzovat, že dovolatel již nemusí plnit požadavek plynoucí z § 241a odst. 2 občanského soudního řádu. Názor vyjádřený v nálezu sp. zn. I. ÚS 2447/13 ze dne 11. 11. 2013 proto neobstojí a ze stejného důvodu neobstojí ani názor, že vymezení, v čem je spatřováno splnění předpokladů přípustnosti dovolání, může být zcela nahrazeno pouhou námitkou, že dovoláním napadené rozhodnutí porušilo ústavně zaručená práva dovolatele.

40. Vzhledem k argumentaci obsažené zejména v nálezu sp. zn. II. ÚS 849/16 je též nutné vyzdvihnout zřejmý rozdíl mezi posouzením, zda podané dovolání obsahuje zákonem vyžadované náležitosti (včetně vymezení, v čem je spatřováno splnění předpokladů přípustnosti dovolání), a posouzením, zda je jeden z předpokladů přípustnosti dovolání v konkrétním případě skutečně splněn. V prvním případě Nejvyšší soud posuzuje podání z čistě formálního hlediska a zcela jednoznačně tak dle § 243f odst. 2 občanského soudního řádu může (ale nemusí) učinit předsedou senátu nebo pověřeným členem senátu (obdobně jako podle § 43 odst. 1 zákona o Ústavním soudu rozhoduje o odmítnutí ústavní stížnosti v určitých případech soudce zpravodaj). Teprve

následně, pokud dovolání obsahuje veškeré náležitosti, přistupuje Nejvyšší soud k posouzení samotné přípustnosti (viz podrobně usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4974/2016-408 ze dne 15. 12. 2016, proti kterému byla podána ústavní stížnost, jež byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1427/17 ze dne 30. 5. 2017).

41. Pakliže je přípustnost dovolání dovolatelem shledávána v některém z předpokladů uvedených v § 237 občanského soudního řádu, avšak Nejvyšší soud splnění těchto předpokladů neshledá (a neshledá ani jiný předpoklad přípustnosti), dovolání odmítne jako nepřipustné, přičemž dle § 243c odst. 2 občanského soudního řádu tak učiní v senátu, a to za souhlasu všech jeho členů. Posouzení, zda je splněn jeden z předpokladů přípustnosti dle § 237 občanského soudního řádu, je již (kvazi)meritorním posouzením návrhu (viz i usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 33/17 ze dne 7. 2. 2017) a je jistou obdobou odmítání ústavních stížností pro zjevnou neopodstatněnost, které také vyžaduje souhlas všech členů senátu (viz § 19 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). Jak k tomu v usnesení sp. zn. II. ÚS 2818/16 ze dne 6. 9. 2016 Ústavní soud uvedl:

„Stěžovatelova argumentace vychází z nesprávného předpokladu, že odmítnutím dovolání pro nepřipustnost z důvodu, že napadené rozhodnutí odpovídá judikatuře dovolacího soudu, Nejvyšší soud dovolatelům odpírá meritorní přezkum vznesených právních otázek. V takovém případě se ovšem nejedná o odmítnutí z ryze procesních důvodů (jak je tomu např. u nepřipustnosti ústavní stížnosti v řízení před Ústavním soudem), nýbrž o rozhodnutí meritorní, a to již proto, že dovolání může být v souladu s § 237 občanského soudního řádu přípustné i tehdy, pokud vznesená právní otázka již byla Nejvyšším soudem řešena, měla by však být řešena odlišně. Ačkoli tedy existence prejudikatury Nejvyššího soudu může do určité míry ‚napovídat‘ výsledek dovolacího přezkumu (ke změně judikatury Nejvyššího soudu by mělo z povahy věci docházet spíše výjimečně), neznamená to, že by cestou velkého senátu nemohlo dojít ke změně judikatury, a tedy i k úspěchu stěžovatele ve věci. Zda se tříčlenný senát, který o předmětném dovolání rozhoduje, s názorem dříve v judikatuře Nejvyššího soudu vyjádřeným ztotožní, či nikoli, je již na jeho právním posouzení.“

42. Ačkoli samotný požadavek na uvedení toho, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, není v rozporu s ústavním pořádkem, přesto může při aplikaci § 241a odst. 2 (a § 243c) občanského soudního řádu dojít k porušení základních práv dovolatele. Může tomu tak být zejména tehdy, pokud Nejvyšší soud postupuje příliš formálně a např. dovolání odmítne jako vadné jen proto, že dovolatel neuvedl čísla jednacích relevantních (a jinak dostatečně specifikovaných) rozhodnutí.

43. V úvahu připadá i situace, kdy na probíranou právní otázku bude dopadat judikatura Ústavního soudu, na kterou dovolatel řádně poukáže. Byl by pak nadmíru formální postup, pokud by Nejvyšší soud i v takové situaci vyžadoval odkaz na judikaturu Nejvyššího soudu, která např. na předmětné rozhodnutí Ústavního soudu navázala, jelikož dle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. V nálezu sp. zn. III. ÚS 1594/16 ze dne 1. 11. 2016 Ústavní soud v této souvislosti podotkl, že *„ústavně konformní výklad § 237 o. s. ř., s ohledem na ustanovení čl. 4 ve spojení s čl. 89 odst. 2 Ústavy, vyžaduje, aby bylo jako přípustné posouzeno dovolání proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při*

jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, popř. i Ústavního soudu, nebo jde o otázku, která v rozhodování dovolacího soudu, popř. Ústavního soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo je rozhodována dovolacím soudem odchylně i po rozhodnutí Ústavního soudu, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak, není-li dosud o ní rozhodnuto vykonatelným rozhodnutím Ústavního soudu“.

44. K tomu Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 2135/16 ze dne 3. 5. 2017 doplnil:

„Je pravda, že § 237 občanského soudního řádu hovoří pouze o judikatuře dovolacího soudu. Nelze také přehlížet, že je to primárně Nejvyšší soud, jemuž jakožto vrcholnému soudnímu orgánu v civilních a trestních věcech (čl. 92 Ústavy České republiky) přísluší sjednocovat judikaturu (§ 14 odst. 3 zákona o soudech a soudcích). Ústavnímu soudu naopak tato úloha zásadně nepřísluší, a to již proto, že mu zásadně nepřísluší ani samotný výklad podústavního práva. I ve věcech s ústavním přesahem to často může být právě Nejvyšší soud, který klíčové závěry Ústavního soudu „převeďe“ do řeči podústavního práva. Nelze tedy popřít určitou přesvědčivost argumentace Nejvyššího soudu, že judikatura Ústavního soudu je významná zejména až u dovolacího důvodu (tedy v samotné argumentaci, proč je napadené rozhodnutí odvolacího soudu nesprávné, proč by se měla dosavadní judikatura Nejvyššího soudu změnit atd.), přísně vzato však neslouží primárně k vymezení přípustnosti, jak jej vyžaduje § 241a odst. 2 občanského soudního řádu.

Na druhou stranu je ovšem nutno mít na paměti, že nálezy Ústavního soudu jsou závazné pro všechny orgány a osoby (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky). Navíc existují právní otázky, ke kterým se dosud podrobněji vyjadřoval pouze Ústavní soud, a právě jeho judikatura tak je skutečně pro věc významná. Přípustnost dovolání u takové právní otázky sice lze formulovat jednoduše tak, že tato otázka dosud nebyla Nejvyšším soudem řešena, nicméně i z hlediska funkce požadavku vymezení přípustnosti (spočívající mimo jiné v tom, že po konzultaci relevantní judikatury se dovolatel např. rozhodne, že dovolání vůbec nepodá, neboť by nemělo šanci na úspěch, případně pokud jej podá, existuje určitý předpoklad, že po seznámení s judikaturou bude takové podání argumentačně kvalitnější) se lze domnívat, že vztahování přípustnosti k judikatuře Ústavního soudu je v takovém případě dostačující. Konečně není možno přehlížet, že právě prostřednictvím judikatury Ústavního soudu dovolatelé často dostatečně specifikují i judikaturu Nejvyššího soudu...“

45. Za vadu dovolání nelze považovat ani to, pokud Nejvyšší soud bude oproti dovolateli zastávat názor, že předložená právní otázka nebyla ve skutečnosti odvolacím soudem řešena, případně že na jejím řešení rozhodnutí odvolacího soudu nezávisí.

46. Na druhou stranu odmítnutí dovolání pro vady není postupem přehnaně formalistickým pouze proto, že si možný vztah napadeného rozhodnutí odvolacího soudu a judikatury Nejvyššího soudu mohl Nejvyšší soud posoudit či dovodit sám. Tím by totiž byl účel právní úpravy v občanském soudním řádu zcela popřen a ústavně konformní požadavek na vymezení, v čem spatřuje dovolatel splnění předpokladů přípustnosti dovolání, by ztratil svůj význam. Pokud by stačilo, že si Nejvyšší soud dovodí předpoklady přípustnosti sám, odpadá tím onen předpoklad, že se advokát seznámí s judikaturou, zváží, zda v jejím světle má význam mimořádný opravný prostředek podat, a následně získané poznatky zakomponuje do svého podání, díky čemuž poskytne

svému klientovi kvalitnější právní pomoc a zároveň přispěje k efektivitě a přesnosti rozhodování Nejvyššího soudu.

47. Nutno dále poznamenat, že pokud má být rozhodování Nejvyššího soudu při posuzování přípustnosti a vad dovolání ústavně konformní, je nezbytné, aby jeho praxe byla jednotná a rozhodnutí srozumitelná. Nelze proto připustit, aby některá dovolání byla odmítnuta jako vadná z důvodu nevymezení předpokladů přípustnosti dovolání, zatímco jiná byla ze stejného důvodu odmítnuta jako nepřípustná. S ohledem na to, že odmítnutí dovolání pro vady i pro nepřípustnost je v občanském soudním řádu uvedeno ve stejném paragrafu, stejném odstavci a stejné větě (§ 243c odst. 1), pak je zároveň nezbytné, aby Nejvyšší soud v rozhodnutích vždy jasně uvedl, zda dovolání odmítá z čistě procesních důvodů (nesplnění náležitostí dovolání), nebo z důvodů meritorních či kvazimeritorních, neboť judikaturní praxe Nejvyššího soudu ukazuje, že ne vždy (např. pro stručnost, pro pouhý odkaz na § 243c odst. 1 občanského soudního řádu) lze z rozhodnutí dovodit, zda jím bylo dovolání odmítnuto pro vady, nebo pro nepřípustnost.

48. Pro úplnost plénium Ústavního soudu poukazuje i na aktuální judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který v některých případech – za účinnosti dřívějších právních úprav – České republice vytkl příliš formalistický výklad podmínek přístupu k Nejvyššímu soudu a v návaznosti na to k Ústavnímu soudu (viz např. rozsudek ve věci *Běleš a ostatní proti České republice* ze dne 12. 11. 2002 č. 47273/99). Z rozsudku ve věci *Trevisanato proti Itálii* ze dne 15. 9. 2016 č. 32610/07 je však dle názoru Ústavního soudu patrné, že požadavky v současnosti kladené na obsah dovolání v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod nejsou.

49. V citovaném rozsudku Evropský soud pro lidská práva řešil situaci, kdy stěžovatelův opravný prostředek k italskému Nejvyššímu kasačnímu soudu byl odmítnut, neboť stěžovatel v textu výslovně neformuloval právní otázku, kterou soudu předkládá k řešení, jak vyžadoval italský občanský soudní řád (podobně, jak vyžaduje i česká právní úprava). Stěžovatel tvrdil, že odmítnutím opravného prostředku mu bylo odepřeno právo na přístup k soudu, Evropský soud pro lidská práva se však s tímto názorem neztotožnil. Konstatoval přitom, že úprava formálních náležitostí pro uplatnění opravných prostředků má za cíl zabezpečit řádný výkon spravedlnosti a především přispívat k právní jistotě, přičemž je běžnou součástí procesních povinností účastníků tato pravidla dodržovat. Právo na přístup k soudu totiž není absolutní a je na uvážení jednotlivých států, jakým omezením bude podléhat (za podmínek, že budou sledovat legitimní cíl a budou vůči tomuto cíli přiměřené).

50. K formulaci právních otázek u mimořádných opravných prostředků Evropský soud pro lidská práva shrnul, že její cíl je dvojitý. Jasně formulovaná právní otázka má v první řadě naznačit řešení daného případu požadované účastníkem a za druhé pak její znění představuje obecný právní závěr aplikovatelný v obdobných případech v budoucnu. Smyslem zákonného požadavku je tedy chránit zájem účastníka řízení dosáhnout v případě potřeby změny napadeného rozhodnutí a také respektovat funkci vyšší soudní instance (lze dodat, že dle vyjádření italské vlády byla předmětná právní úprava i reakcí na praxi, kdy účastníci stále více místo právní argumentace před italským Nejvyšším kasačním soudem citovali okolnosti skutkového stavu, v důsledku čehož si soud musel právní otázky dovozovat sám, což s sebou neslo zvýšení zatíženosti soudu). Požadavky kladené na obsah opravného prostředku podávaného k italskému Nejvyššímu

kasačnímu soudu tudíž sledují legitimní cíl a neodporují požadavkům na právní jistotu, ani na řádný výkon spravedlnosti.

51. Evropský soud pro lidská práva se dále zabýval přiměřeností požadavku formulovat právní otázku, a to ve světle judikatury italského Nejvyššího kasačního soudu, podle kterého nestačí, lze-li právní otázku implicitně dovodit ze znění opravného prostředku, neboť by tím docházelo k obcházení zákonné úpravy. V konkrétním případě stěžovatel poukazoval na nesprávnou aplikaci italského zákona č. 223/1991 a zdůraznil, že vyjmutí pracovníků z působnosti uvedeného zákona je v rozporu s blíže specifikovanou evropskou směrnicí. K podpoření této argumentace odkázal i na relevantní judikaturu. Po shrnutí svých úvah požádal italský Nejvyšší kasační soud o zrušení rozhodnutí odvolacího soudu a o vyslovení závazného právního názoru. Podle Evropského soudu pro lidská práva takto formulovaný opravný prostředek zákonným požadavkům neodpovídal. Ukončení opravného prostředku syntézou shrnující předestřené úvahy a vysvětlující právní princip, který účastník považuje za porušený, údajně nevyžaduje žádné zvláštní úsilí, a postup italského Nejvyššího kasačního soudu tak nelze považovat za příliš formalistický.

52. Evropský soud pro lidská práva ve svých úvahách zohlednil také to, že požadavek formulovat právní otázku vyplývá ze zákona i z početné judikatury, podle níž musí účastníci výslovně formulovat právní otázku, která má být klíčem k předestřeným úvahám, a umožnit kasačnímu soudu jejich zodpovězení ustálením výkladu aplikovatelného v obdobných případech.

53. Je patrné, že rozhodování Nejvyššího soudu je při posuzování splnění obsahových náležitostí dovolání velmi podobné přístupu italského Nejvyššího kasačního soudu. Náležitosti opravných prostředků v případě České republiky i Itálie jsou jednoznačně stanoveny v zákoně a k otázce jejich splnění existuje i bohatá judikatura. Nad rámec toho, co v daném případě řešil Evropský soud pro lidská práva, sice česká právní úprava kromě formulace právní otázky vyžaduje i vyjádření k judikatuře Nejvyššího soudu k předložené právní otázce, jak je však vysvětleno výše, ani tento požadavek není přehnaně komplikovaný a složitý (konzultace relevantní judikatury by naopak měla být samozřejmostí). Jediný významnější rozdíl tak lze shledat v tom, že dle italské právní úpravy musí být advokáti zastupující strany před italským Nejvyšším kasačním soudem zapsáni ve zvláštním seznamu. Tak tomu v případě české právní úpravy není, tato skutečnost nicméně dle názoru Ústavního soudu sama o sobě nevede k opačným závěrům, než jaké učinil Evropský soud pro lidská práva v citovaném rozsudku (ostatně i např. v rozsudku ve věci *Dattel proti Lucembursku* ze dne 10. 12. 2009 č. 18522/06 Evropský soud pro lidská práva sice absenci specializovaných advokátů zohlednil, to ovšem za situace, kdy požadavky lucemburského kasačního soudu na formulaci opravného prostředku byly dle názoru Evropského soudu pro lidská práva neopodstatněně přísné; viz § 41-43 citovaného rozsudku). Ústavní soud má za to, že každý advokát zapsaný v seznamu České advokátní komory musí být s to formulovat relevantní právní otázku a vyjádřit se k existující judikatuře, která na ni dopadá. Je přitom potřeba opět zdůraznit, že chybný výklad judikatury již vadou podání není. Názor přijatý tímto stanoviskem je tedy plně v souladu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.

54. S ohledem na judikaturu Nejvyššího soudu, který v některých případech odmítá jako vadná dovolání, která vznášejí skutkové otázky, plénum Ústavního soudu dodává

následující. Je zřejmé, že primárním úkolem Nejvyššího soudu je sjednocování judikatury, ke kterému v otázkách skutkových dochází z povahy věci jen omezeně. Není zároveň pochyb, že v souladu se základními zásadami soudního řízení jsou nalézací, případně odvolací soudy nejlépe vybaveny a předurčeny ke zjišťování skutkového stavu. Dovolací řízení, které je obvykle neveřejné, zásadně ke zjišťování a přehodnocování skutkového stavu neslouží a sloužit nemůže. Podobně koneckonců ke skutkovým otázkám přistupuje i Ústavní soud v řízení o ústavních stížnostech.

55. Ústavní soud nicméně přesto ve své judikatuře dovodil, že zcela výjimečně mohou nastat případy, kdy právě skutková zjištění soudů jsou natolik vadná, že ve svém důsledku představují porušení práv garantovaných čl. 36 odst. 1 Listiny (jde o tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními). V takovém případě Ústavnímu soudu nezbyvá, než kasačním nálezem ochranu těmto právům poskytnout. Ústavní soud tím nenahrazuje činnost nalézacích a odvolacích soudů, přičemž důvodem pro kasační zásah není sama o sobě skutečnost, že by s učiněnými skutkovými zjištěními nesouhlasil. Jde obvykle o situace, kdy je zjištění skutkového stavu *prima facie* natolik vadné, že by k němu soud nemohl při respektování základních zásad hodnocení důkazů (srov. § 132 občanského soudního řádu a násl.) nikdy dospět. Podstatou přezkumu tedy nebývá přehodnocování skutkového stavu, nýbrž kontrola postupu soudů při procesu jeho zjišťování. Otázka, zda soudy při zjišťování skutkového stavu respektovaly procesní zásady, je přitom již otázkou právní (otázkou procesního práva) a jako taková může být prezentována i Nejvyššímu soudu v dovolání s náležitostmi uvedenými v § 241a odst. 2 a § 237 občanského soudního řádu.

56. Plénium Ústavního soudu si je vědomo, že zákonná úprava dovolání počítá výhradně s námitkami právními (ať už hmotné či procesní povahy), čemuž odpovídá i jediný dovolací důvod, kterým je nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 občanského soudního řádu). Výklad zákonné úpravy dovolání nicméně musí odpovídat i právní úpravě obsažené v zákoně o Ústavním soudu a skutečnosti, že je to právě rozhodování Nejvyššího soudu, které obvykle završuje celé občanské soudní řízení, čímž otevírá účastníkům přístup k Ústavnímu soudu. Vzájemný vztah řízení o dovolání a řízení o ústavní stížnosti proto musí být nastaven tak, aby sami účastníci v každé fázi řízení dokázali rozeznat, jaké prostředky ochrany mají k dispozici.

57. V souladu s tímto požadavkem jsou stěžovatelé podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném od 1. 1. 2013, povinni vždy nejdříve podat dovolání, a to s výjimkou případů, kdy je dovolání nepřipustné ze zákona. Pokud se tedy neúspěšný účastník odvolacího řízení chce „dostat“ až k Ústavnímu soudu, musí dovolání podat bez ohledu na povahu námitek, které vůči odvolacímu či nalézacímu rozhodnutí uplatňuje. Z uvedeného vyplývá, že nemůže být za vadu podání považována skutečnost, že dovolatel, který namítá porušení svých ústavně zaručených práv (a řádně vymezil, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dle § 237 až 238a občanského soudního řádu), uplatnil dle názoru Nejvyššího soudu ve skutečnosti jiný dovolací důvod, než jakým je nesprávné právní posouzení věci (srov. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3851/15 ze dne 5. 4. 2016, podle kterého není vadou dovolání, pokud dovolatelem vznesené otázky, jím považované za právní, jsou dle názoru Nejvyššího soudu skutkové povahy). Stejně tak nemůže být považováno za vadu, že dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání v otázce, kterou odvolací soud dle Nejvyššího soudu výslovně „neřeší“ (a Nejvyšší soud ji proto oproti názoru dovolatele považuje pouze za vadu řízení, která přípustnost dovolání nezakládá). Opačný výklad by

znamenal, že by zákon o Ústavním soudu stěžovatele v některých případech nutil podávat již ze své podstaty vadná podání, což je výklad zjevně neudržitelný.

58. Právě uvedené samozřejmě nic nemění na povinnosti dovolatelů i při namítání porušení svých ústavně zaručených práv řádně vymezit, v čem spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání v intencích § 237 až 238a občanského soudního řádu, jak to rovněž vyplývá ze shora uvedeného právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v nálezu sp. zn. III. ÚS 1594/16.

III./B

Zásada subsidiarity ústavní stížnosti

59. K zásadě subsidiarity ústavní stížnosti se plénum Ústavního soudu vyjádřilo mimo jiné ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014, v němž bylo řečeno:

„V ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu má svůj právní základ zásada subsidiarity ústavní stížnosti, z níž plyne též princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti orgánů veřejné moci, což znamená, že ústavní stížnost je krajním prostředkem k ochraně práva, nastupujícím tehdy, kdy náprava před těmito orgány již není standardním postupem možná. Ústavní soudnictví je především vybudováno na zásadě přezkumu věcí pravomocně skončených, v nichž případná protiústavnost již není napravitelná jiným způsobem, tj. procesními prostředky, jež se podávají z právních předpisů, jež upravují příslušné (soudní) řízení. Ústavnímu soudu nepatří obcházet pořad práva, protože není součástí soustavy obecných soudů (usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10, ze dne 12. 9. 2012). Především obecným soudům a priori je totiž adresován imperativ formulovaný v čl. 4 Ústavy. Ochrana ústavnosti v právním státě tak nemůže být pouze úkolem Ústavního soudu, nýbrž musí být úkolem celé justice. Ústavní stížnost tedy představuje prostředek ultima ratio (viz např. nález sp. zn. III. ÚS 117/2000, ze dne 13. 7. 2000) a je nástrojem ochrany základních práv, nastupujícím po vyčerpání všech dostupných efektivních prostředků k ochraně práv uplatnitelných ve shodě se zákonem v systému orgánů veřejné moci (usnesení sp. zn. IV. ÚS 2891/08, ze dne 3. 4. 2009).

Smyslem a funkcí ústavní stížnosti je náprava rozhodnutí či jiného zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv stěžovatele. ... Pokud by Ústavní soud v rozporu se zásadou subsidiarity rozhodoval sám, aniž by předtím byly vyčerpány všechny možnosti, jak dosáhnout nápravy protiprávního stavu, mohl by nepřipustně zasáhnout do kompetence jiných státních orgánů (zde obecných soudů) a narušit zásadu dělby kompetencí. Proto v případech, kdy stěžovatel nevyužije všechny dostupné procesní prostředky nápravy, považuje Ústavní soud ústavní stížnost za nepřipustnou (usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10, ze dne 12. 9. 2012).“

60. Dlouhodobá praxe Ústavního soudu je přitom ustálená v tom, že požadavkem vyčerpat je nutno chápat vyčerpání řádné, tedy v souladu se zákonem (viz např. usnesení sp. zn. III. ÚS 3209/08 ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 1489/08 ze dne 16. 7. 2009, sp. zn. IV. ÚS 2397/09 ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. III. ÚS 2425/10 ze dne 7. 10. 2010 či nález sp. zn. I. ÚS 878/15 ze dne 16. 9. 2015). Byl by ostatně nesmyslný závěr, že stěžovatelé před podáním ústavní stížnosti sice musí podat opravné prostředky, které jim zákon nabízí, ale nemusí je podat bezvadně či včas. Jelikož by v případě vadných podání (u nichž vady nebyly odstraněny) soudům nezbyvalo, než tato podání odmítat, aniž by je podrobily meritornímu přezkumu, čímž by nastala podobná situace, jako by daný

opravný prostředek vůbec uplatněn nebyl, byla by tímto výkladem zásada subsidiarity ústavní stížnosti zcela popřena.

61. Požadavek vyčerpat procesní prostředek tedy není splněn již tím, že řízení o něm bylo zahájeno, ale zahrnuje logicky i povinnost „vyčerpat“ ty dispozice, které na tomto základě otevřené řízení skýtá, což u dovolání v první řadě předpokládá, aby obsahovalo řádnou argumentaci o své přípustnosti. Podání vadného dovolání nelze postavit na roveň situaci popsané v ustanovení § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, tj. že mimořádný opravný prostředek byl odmítnut jako nepřipustný z důvodů závisejících na uvážení orgánu, který o něm rozhoduje, neboť stěžovatel svým postupem neumožnil dovolacímu soudu zvažovat přípustnost jeho dovolání. Jestliže stěžovatelovo dovolání neobsahovalo předepsané vymezení přípustnosti dovolání, a tudíž nebylo možno v dovolacím řízení pokračovat, nevyčerpal stěžovatel efektivně procesní prostředek k ochraně svého práva (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). S ohledem na § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je tedy v těchto případech nutno považovat ústavní stížnost v části mířící proti rozhodnutím soudů prvního a druhého stupně za nepřipustnou podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

62. Tento závěr platí i pro případy, kdy Ústavní soud rozhodnutí Nejvyššího soudu zruší z důvodu, že se se závěrem Nejvyššího soudu stran nesplnění obsahových náležitostí dovolání neztotožní. Nesprávné odmítnutí dovolání v těchto případech značí, že se Nejvyšší soud podáním věcně vůbec nezabýval. V případě, že toto odmítnutí bylo chybné, může za určitých okolností tímto odmítnutím dojít k porušení základních práv stěžovatele spočívajícímu právě v tom, že mu Nejvyšší soud nesprávně zamezil v přístupu k soudu, který mu zákon poskytuje. Nápravou tohoto porušení pak logicky je vrácení věci tomuto soudu s tím, aby se jí řádně zabýval.

63. Zrušením rozhodnutí Nejvyššího soudu je stěžovateli vytvořen procesní prostor pro ochranu jeho práv uvnitř soustavy soudů a pro posouzení uplatněných námitek k tomu povoláním soudem. Není tedy v zásadě důvod, aby Ústavní soud v rozporu se zásadou subsidiarity činnost Nejvyššího soudu v takovém případě nahrazoval a bez řádného dovolacího řízení provedl ústavněprávní přezkum rozhodnutí soudů nižšího stupně.

64. Právě uvedené nicméně nevylučuje, aby Ústavní soud ve zcela výjimečných případech, v nichž to vyžaduje zájem na efektivní ochraně základních práv, přistoupil nejen ke zrušení vadného rozhodnutí Nejvyššího soudu, nýbrž i k ústavněprávnímu přezkumu rozhodnutí soudů nižších stupňů.

IV.

Intertemporální účinky

65. Jak již bylo řečeno, Ústavní soud v některých případech v souladu se zásadou subsidiarity ústavní stížnosti nepostupoval a stěžovatelům, kteří dovolání řádně nevyčerпали, ústavněprávní přezkum rozhodnutí odvolacího a nalézacího soudu neodepřel, a to s odkazem na ochranu legitimního očekávání.

66. Plénium Ústavního soudu má nicméně za to, že s ohledem na dlouhodobou praxi Ústavního soudu, jež odmítá ústavní stížnosti stěžovatelů, kteří řádně nevyčerпали procesní prostředky, které jim zákon poskytoval, jakož i praxi Nejvyššího soudu, který

zákonné požadavky kladené na dovolání opakovaně zdůrazňoval (a poskytl dovolatelům dostatečný „návod“, jak náležitě předpoklady přípustnosti dovolání vymezit), nemohlo stěžovatelům přes existenci nejednotnosti v recentní judikatuře Ústavního soudu legitimní očekávání vzniknout.

67. Ve chvíli, kdy účastník řízení podává dovolání, je má podávat tak, aby odpovídalo zákonným požadavkům a aby je Nejvyšší soud projednal. Pokud by takto dovolatel postupoval, nevznikla by mu pochybnost o tom, co má v dovolání uvést, a dovolání by bylo řádně projednáno, pročez by následně byla v plném rozsahu přípustná i ústavní stížnost. Nelze naopak akceptovat, pokud dovolatel zákonné požadavky (potvrzené a opakovaně zdůrazněné judikaturou Nejvyššího soudu) nerespektuje s vědomím, že mu na výsledku dovolacího řízení nezáleží, neboť jeho konečným cílem je podat ústavní stížnost, která je i přes vady dovolání částí judikatury Ústavního soudu považována za přípustnou. Takový postup je v rozporu s právní úpravou řízení o ústavní stížnosti založenou na zásadě subsidiarity (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Stěžovatelům tedy nemohlo částí judikatury Ústavního soudu vzniknout legitimní očekávání, že nemusí dodržovat zákonné požadavky kladené na obsah dovolání. To platí tím spíše, když v mnoha rozhodnutích Ústavní soud obdobné ústavní stížnosti z části odmítal pro nepřipustnost.

68. S ohledem na právě uvedené se toto stanovisko vztahuje i na ústavní stížnosti Ústavnímu soudu již podané a dosud nerozhodnuté.

V Brně dne 28. listopadu 2017

Pavel Rychetský v. r.
předseda Ústavního soudu

Za správnost vyhotovení:
Michaela Vrbová

Odlišné stanovisko soudce Ludvíka Davida ke stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16

Nehlasoval jsem bezprostředně proti výrokové části stanoviska. Mám však výhrady k tomu jeho odůvodnění, jež navazuje na výrok III. Ostatně i ten pro mne zůstává, ačkoli jsem v meritu hlasoval s ostatními členy pléna, zčásti kontroverzní. Důvody vysvětluji níže, přičemž dost dobře nebylo možné oddělit text výroku III. a jeho odůvodnění.

Výrok III. zní (v parafrázi) tak, že v intencích znění Ústavy a § 237 občanského soudního řádu („o. s. ř.“) je přípustné dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, jehož rozhodná právní otázka se váže k základním právům a svobodám a při jejímž řešení se odvolací instance odchýlila od konstantní judikatury Ústavního soudu.

Jakkoli pohlížím na problematiku výhradně z pozice ústavního soudce, nemohu se ubránit již *prima vista* rozpakům, zda má či může Ústavní soud takto imperativně říci, kdy je dovolání přípustné.

Problém tu podle mne tkví již v náhledu na funkci výrokové části stanoviska. Jde o závaznou interpretaci určité procesní situace, nebo o judikatorní definici přípustnosti dovolání (striktně vzato *praeter legem*)? První varianta by mi v relaci ke stanovisku pléna nečinila obtíže, neboť – se zahrnutím zákonných předpokladů přípustnosti dovolání – pokrývá zajisté podstatnou ba drtivou varietu možností. Jde-li však o novou a svého druhu mimozákonnou definici jednoho předpokladu přípustnosti dovolání, pak zde máme (kromě ustanovení § 238 a 238a o. s. ř.) již pátý předpoklad přípustnosti dovolání vztahený k § 237 o. s. ř. a připojený ke čtyřem předchozím. Tento předpoklad navíc opomíjí notorietu formulace přípustnosti dovolání: dovolatel je povinen se vymežit vůči judikatuře Nejvyššího soudu.

Přesto nevznikne překážka, jestliže bude předmětná právní otázka pro dovolací soud nová, Ústavním soudem však již řešená. V takovém případě dovolací soud zajisté rozpozná, že dovolání je ve smyslu § 237 o. s. ř. – a vlastně též v intencích nynějšího výroku III. stanoviska – přípustné. Ve všech ostatních případech však vstoupí do hry judikatura Nejvyššího soudu a nebude možné být překvapen/a, bude-li Nejvyšší soud pokládat absenci dovolatelova vymezení se vůči vlastní judikatuře za vadu.

Samozřejmě, že by Nejvyšší soud mohl většinou „domyslet“, kam dovolatel odkazem na závazný judikát Ústavního soudu míří. Rozhodovací praxe je však pestrá a stačí nastatá kontradikce mezi relativně starším ústavním nálezem a novějším rozsudkem nejvyšší obecné instance, jenž vyjde ze změněných okolností (nový relevantní zákon v mezidobí); dojde k tzv. nepravé změně judikatury. Pak nebude pouhý odkaz na nález Ústavního soudu Nejvyššímu soudu stačit a sporná situace je na světě.

Dostí však k výroku III. a přejděme k odůvodnění stanoviska.

Právní věta výroku III. je podložena dvěma nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1594/16 a sp. zn. I. ÚS 2135/16 (body 43, 44). Tyto nálezy se však v citovaných pasážích věcně liší, jakkoli se distinkce mezi nimi může zdát malicherná.

S textem citace z prvního z nich souhlasím. Vystižen je odstín úpravy předpokladů přípustnosti dovolání v § 237 o. s. ř.; neopomíjí se role dovolací instance; připouští se, že se například „*odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, popř. i Ústavního soudu*“. Citace druhého judikátu ve mně již vzbuzuje částečné rozpaky. Argumentace jde přijatelně dále potud, že při neexistenci judikatury Nejvyššího soudu postačí vztáhnout tvrzení o přípustnosti dovolání k judikatuře Ústavního soudu (srov. zde pátý odstavec shora). Poté se však presumuje, že „*právě prostřednictvím judikatury Ústavního soudu dovolatelé často dostatečně specifikují i judikaturu Nejvyššího soudu*“ – a zde si již zdaleka nejsem, na rozdíl od výroku III. (jenž implicity souhlasí), jist.

V sázce nejsou jen teoretické disputace, ale i praktické dopady. Málo kvalitně právně zastoupený dovolatel může „proti“ Nejvyššímu soudu použít výhradně odkaz na rozhodnutí Ústavního soudu, spoléhat na něj a být následně po odmítnutí či zamítnutí dovolání roztrpčen. Proto jsem, přímo ve věci samé, disentoval proti senátnímu nálezu sp. zn. II. ÚS 2000/16, opřenému – formálně správně – o výtku nerespektování procesních tezí předchozího (kasačního) nálezu Ústavního soudu v téže věci. Kdyby se však stěžovatel v následném dovolání vypořádal i s dalšími procesními i hmotněprávními aspekty věci nastolenými již dříve obecnými soudy, musel by i v ústavní stížnosti přiznat své obtíže při budoucím zdůvodňování oprávněnosti svého nároku před obecnými soudy.

Ludvík David